

Apunts sobre la recerca demolingüística en el domini català

F. XAVIER VILA I MORENO

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació, Universitat de Barcelona i Parc Científic de Barcelona
Xarxa CRUSCAT, Institut d'Estudis Catalans

Però jo esperava que [la sociolingüística] es desenvoluparia amb una atenció més centrada en les ciències socials que en la lingüística. En comptes d'això, fins i tot avui, la part de la ciència social sovint està constituïda per les pàgines de *The New York Times*. Dificilment qualsevol dels sociolingüistes més joves als EUA és un poc millor sociòleg del que ho van ser els seus mestres. I, una generació després, això representa un terrible error, perquè el resultat és que la seua ciència social no és bona i el que ells fan no té interès per a les ciències socials.

Joshua A. FISHMAN (2001, p. 283)

1. La demolingüística: una disciplina incipient?

El gruix de la ciència lingüística del segle xx s'ha bastit a partir de l'allunyament conscient respecte de la realitat social (cf. Boix i Vila, 1998, cap. 1). A l'hora de dissenyar el que acabaria esdevenint el programa de treball de la lingüística moderna, Ferdinand de Saussure va prendre tota una sèrie d'opcions que van conduir al divorci entre l'estudi de la llengua i la consideració dels parlants que se'n servien: la lingüística havia de ser una ciència autònoma en relació amb les altres ciències humanes i socials, centrada en el sistema abstracte de la llengua i no en l'ús, i interressada per la sincronia i no pas per la diacronia. Aquest programa va tenir conseqüències pregones i, en els trets globals que ens interessen aquí, també va ser assumit per l'altre corrent hegemònic en la recerca lingüística al llarg del segle xx, el generativisme de Noam Chomsky.

Però, si hom vol ser objectiu, ha de reconèixer que el divorci entre llengua i societat no té un culpable únic. Com una imatge especular de la concepció *asocial* de la lingüística, al llarg del segle xx s'ha produït un desenvolupament *alingüe* de les disciplines socials. Ni la sociologia, ni l'economia, ni la demografia, ni tantes altres disciplines que haurien hagut de mostrar un interès més gran pel fet lingüístic han contribuït significativament a reduir un allunyament respecte de la llengua que avui sembla un fenomen generalment estès entre les ciències socials. I, encara que pugui semblar sorprenent, d'aquest *alingüisme* no se n'han escapat les ciències socials desenvolupades en el domini català

(cf. Vila, 2004). N'hi ha prou de constatar que, als països de llengua catalana, la docència de la sociolingüística, entesa en el sentit més ampli d'interfície entre la llengua i la societat, es concentra en els departaments de filologia catalana i a les facultats d'educació. Per inversemblant que pugui parèixer si hom té present la rellevància de les qüestions lingüístiques al nostre país, en els departaments de sociologia, d'economia, de ciències polítiques, d'antropologia, i a les facultats de dret, de geografia o d'història de les nostres universitats, l'estudi i la docència de la relació entre llengua i societat assoleix una presència molt mi-grada o simplement nul·la.

Un dels camps que pateix més fortament la precarietat de ponts entre l'estudi de la llengua i el de la societat és la recerca demolingüística, entesa com l'anàlisi de la dimensió, l'estructura, l'evolució i les característiques generals dels grups lingüístics, considerats des d'un punt de vista quantitatiu.¹ Aquesta manca d'interès de la demografia per la llengua s'ha de matisar. En tant que tema d'estudi, l'anàlisi del nombre de parlants i dels fluxos des d'una perspectiva més o menys demogràfica és objecte de recerca no sols dels investigadors, sinó també de les autoritats de nombrosos països: l'Imperi britànic es va interessar per aquesta mena de dades ja des de la segona meitat del segle xix, i avui són molts els estats del món que tenen sia preguntes lingüístiques al cens (com el Canadà, els Estats Units o l'Índia), sia enquestes específicament dedicades a l'estudi demolingüístic de les poblacions (com el Regne d'Espanya o la República Francesa). En altres mots, l'interès per l'estudi estadístic dels grups lingüístics és força estès i, a més a més, creixent arreu del món.

Tanmateix, i paradoxalment, tot fa pensar que aquest interès descriptiu i aplicat no ha desembocat en la consolidació d'un camp de recerca suficientment autònom. En termes generals, la demolingüística o demografia de la llengua no disposa de presència autònoma en la docència de segon o tercer cicles, té vies escasses de difusió científica que puguin considerar-se pròpies

1. En altres paraules, la demolingüística estudia estadísticament l'estructura i la dinàmica dels grups lingüístics i les lleis que regeixen aquests fenòmens. Els límits amb la sociologia de la llengua són òbviament difusos, tot i que la demolingüística se centra en l'anàlisi dels fluxos i els contingents dels grups lingüístics.

i, fins i tot, disposa de poquíssima presència en els volums introductoris a la sociologia de la llengua, que podrien funcionar de paraigua per a la disciplina. D'aquesta autonomia escassa n'és una mostra fequent la presència escassíssima a Internet: al març de 2007, el cercador Google només trobava 2.490 referències per a *demolinguistics*, 626 referències de *language demography* i 33 referències per a *demography of language*; una distribució que, aplicada al català, mostra uns resultats prou similars: 370 referències per a *demolingüística*, davant de 60 per a *demografia lingüística* i només 20 per a *demografia de la llengua*. Una nimietat, en qualsevol cas, si es compara amb les 1.700.000 referències identificades per a *sociolinguistics*, les 273.000 per a *linguistic anthropology*, les 57.300 per a *ethnolinguistics* o les 186.000 per a *sociology of language*.²

De fet, una revisió sumària de les entrades relacionades amb l'estudi demogràfic de la llengua permet constatar que l'àrea està tan poc consolidada que hom pot adscriure les tres denominacions angleses abans apuntades a tradicions de recerca molt determinades i, fins i tot, a països i autors concrets. Així, una part significativa de les referències de *demolinguistics* mostren alguna mena de connexió amb el Canadà; les entrades de *language demography* es relacionen amb el multilingüisme a Austràlia (sobretot a partir de l'obra de Michael Clyne), amb els debats sobre la posició i el tractament de les llengües apareguts a la Sud-àfrica postapartheid i amb alguns estudis fets a l'Índia; finalment, el terme *demography of language* sembla remetre, de manera directa o indirecta, a un article influent d'Albert Verdoodt (1997).

L'associació dels termes amb països i autors no és casual, sinó que remet directament a una de les claus per entendre el desenvolupament i la posició actual de la demolingüística: la forta connexió amb el Canadà, i encara més, amb el Quebec contemporani. Tal com expliquen Prevost i Beaud (2002), la demolingüística és, en bona mesura, un camp de recerca desenvolupat a partir de la dècada de 1960 al Canadà, especialment entre investigadors francòfons.³ Les 11.100 referències trobades pel Google per a *demolingüística* mostren el pes fonamental del francès a l'hora de parlar de la disciplina. El perquè d'aquest ori-

gen no deixa de resultar alligador. Igual que Suïssa, Bèlgica o l'Estat espanyol, el Canadà és un estat compost per diverses comunitats lingüístiques històriques. Ara bé, l'organització política vigent a Suïssa i a Bèlgica es basa de manera quasi general en el principi de territorialitat o de monolingüisme territorial, que determina els drets lingüístics en funció de les fronteres, seguint la dita anglesa «good fences make good neighbours» ('unes bones tanques fan uns bons veïns'). Òbviament, aquest principi converteix el recompte dels grups lingüístics en pràcticament irrelevant per al funcionament de la vida civil. En aquest sentit, cal recordar que Bèlgica va prohibir els censos lingüístics l'any 1947 precisament per evitar que els resultats acabessin modificant les fronteres lingüístiques. En canvi, al Canadà hi ha vigent un règim d'oficialitat doble en què el principi de personalitat gaudia i gaudeix d'un pes més que considerable. Així, no sols el ciutadà pot relacionar-se amb l'Administració federal en qualsevol de les dues llengües oficials arreu del territori, sinó que, a més, la Carta Canadenca de Drets i Llibertats, de 1982, reconeix el dret a l'educació en primera llengua (anglès o francès) arreu del territori «wherever the number is sufficient» ('onsevulgui que el nombre de parlants sigui suficient'). No és en absolut sorprenent, doncs, que si la legislació posa el nombre de parlants com a condició per a l'exercici d'un dret, hom acabi desenvolupant les tècniques per al recompte dels parlants. Si afegim a això que el Canadà ha estat un país d'immigració en què les consideracions de legitimitat històrica tenen un pes inferior a les que poden tenir a Europa a l'hora de resoldre les fronteres lingüístiques, i ho combinem amb un nivell econòmic capdavanter, s'entén que l'estudi de la demografia de la llengua hagi florit al país nord-americà molt per damunt que no ho ha fet a la resta del món.

2. L'estudi demolingüístic en el domini català: algun apunt històric

La demolingüística no ha gaudit d'un nivell de desenvolupament comparable al nostre país. Per entendre-ho n'hi ha prou de recordar que, mentre que al Canadà —i no només al Quebec— es gaudeix d'una democràcia parlamentària liberal des de fa moltes dècades i sempre s'ha gaudit d'escoles, universitats, mitjans de comunicació, Administració i sistema legal en francès, a la nostra banda de l'Atlàntic la manca de democràcia ha estat la norma i no l'excepció, i la lluita pels drets lingüístics bàsics ha durat fins fa ben poc. Per tant, més enllà d'alguns antecedents escadussers durant el darrer període franquista, no és estrany que l'estudi demolingüístic en el domini català s'hagi desenvolupat bàsicament a partir de la caiguda de la dictadura franquista i la instauració d'institucions autonòmiques (vegeu Vallverdú, 1980, i Boix i Vila, 1998, cap. 1).

2. Val a dir que, en català, la desproporció ha de matisar-se. En aquest idioma, *sociolingüística* acapara la màxima atenció, amb 59.000 referències. La resta de termes queden en un segon lloc molt discret: 307 pàgines en català per a *antropologia lingüística*, 827 pàgines en català per a *etnolingüística* i 89 pàgines en català per a *sociologia de la llengua*.

3. Per bé que, en termes generals, aquest plantejament *canadencocèntric* pot tenir bona part de raó, fóra molt interessant de ponderar-lo en relació amb les altres tradicions d'anàlisi demolingüística. Sense anar més lluny, hom hauria d'analitzar la contribució dels demolingüistes indis (vegeu Khubchandani, 2001) al progrés de la disciplina. També resultaria molt interessant d'analitzar el paper de la potentíssima demografia ètnica i nacional de l'antic bloc comunista, sobretot de l'URSS, per bé que ara pesi sobre aquesta tradició la certesa que estava fortament manipulada per les autoritats (vegeu Tolts, 2001).

Els primers temptejos de la recerca demolingüística en el domini català es van caracteritzar per l'exploració, l'experimentació i el voluntarisme. Hom s'aventurava en un terreny ignot i perillós, del qual desconeixia les tècniques que calia emprar-hi i tenien certa por que les dades reflectissin encara amb una cruïssa excessiva els resultats devastadors del franquisme per a la llengua del país. No és estrany, doncs, que un dels volums fundadors de la tradició demolingüística del país aparegués una dècada després que s'haguessin obtingut les dades que el possibilitaven (vegeu Reixach, 1985). Tampoc no és estrany que, en aquells moments, fins i tot institucions estadístiques de l'Estat fossin capaces de «perpetrar» preguntes en els censos oficials com la següent:⁴

Figura 1

Pregunta lingüística del cens de població de 1981 a Aragó

¿CONOCE O UTILIZA ALGÚN HABLA PROPIA DE LA
REGIÓN ARAGONESA?
Señale con una X el cuadro que le corresponda:

1 2 3

(1. NO; 2. ENTIENDE; 3. HABLA)

FONT: Consello d'a Fabla Aragonesa, 1981, p. 1.

Sigui com sigui, el cert és que la recerca demolingüística es va desenvolupar als territoris de llengua catalana de manera progressiva. Sense pretendre en cap cas fer una cronologia ni detallada ni exhaustiva d'aquest desenvolupament, se'n poden apuntar algunes línies mestres.

En la dècada de 1980 i en la primera meitat de la dècada de 1990, hom pot identificar tres grans motors de la recerca en demolingüística. En primer lloc, hi ha les preguntes lingüístiques incorporades en els censos i els padrons de població, bàsicament a Catalunya, al País Valencià i a les Illes Balears. Bona part d'aquests resultats van ser objecte d'anàlisi aprofundida per diversos equips de recerca, bàsicament per encàrrec de la Generalitat de Catalunya (vegeu Reixach, 1990, i Reixach [coord.], 1997). De fet, la mateixa Direcció General de Política Lingüística va arribar a organitzar un Simposi de Demolingüística l'any 1993,

que va atraure un bon nombre d'especialistes d'arreu del món, però que no va tenir una continuïtat pròpiament dita. En segon lloc, durant aquesta dècada van començar a dur-se a terme alguns estudis enterament demolingüístics, entre els quals destaquen diversos estudis impulsats pel Servei [posteriorment, Servei] d'Investigacions i Estudis Sociolingüístics de la Generalitat Valenciana, molt especialment les tres enquestes sobre coneixements i usos arreu del País Valencià (vegeu Servei, 1989, 1992 i 1995). També durant aquest període, diverses recerques demoscòpiques d'institucions no especialitzades en sociolingüística van començar a incorporar preguntes lingüístiques en les enquestes. És el cas, per exemple, dels estudis de joventut encarregats per la Generalitat de Catalunya, com també de les edicions successives de l'enquesta metropolitana de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (vegeu Subirats, 1990, i Nel-lo, 1998). Menció a part demana la recerca impulsada pel Centro de Investigaciones Sociológicas dependent del Govern d'Espanya, el qual ha inclòs preguntes de tipus lingüístic de manera sistemàtica en bona part dels estudis com a mínim des de la dècada de 1980,⁵ però no sembla haver-les explotat de manera sistemàtica. Ara bé, no va ser fins al 1993 que va dur a terme un estudi explícitament demolingüístic (vegeu Centro de Investigaciones Sociológicas, 1994).

A partir de mitjan dècada de 1990 es produeix una certa inflexió en la trajectòria dels estudis demolingüístics en el domini català. D'una banda, al País Valencià, que havia estat capdavanter en la recerca dels usos i les representacions lingüístiques, es va produir una *apagada* pràcticament absoluta de la recerca que va coincidir amb el relleu del Partit Socialista pel Partit Popular en la presidència de la Generalitat. A la resta del domini, per contra, les institucions van posar més interès a conèixer les realitats demolingüístiques respectives. El Govern d'Aragó, per exemple, va sufragar un estudi relativament ampli del català a la Franja (vegeu Martín Zorraquino, 1995). També va ser a mitjan dècada de 1990 quan el Govern d'Andorra va començar a dotar-se de dades demolingüístiques de manera sistemàtica (vegeu Servei de Política Lingüística, 1996). A Catalunya, per la seva banda, la Generalitat va encarregar la primera gran enquesta sobre usos lingüístics interpersonals, encara avui inèdita (vegeu Direcció General de Política Lingüística, 1997). L'Estat espanyol va continuar mostrant interès per les llengües «perifèriques» (vegeu Centro de Investigaciones Sociológicas, 1999), com també ho va fer l'Estat francès (vegeu Héran, Filhon i Deprez, 2002). Finalment, a les Illes Balears, el Pacte de Progrés (1999-2003) va coincidir amb una certa empena en la recerca demolingüística (vegeu Melià, 2002).

4. És obvi que la pregunta de la figura 1 confon dues dimensions del fenomen lingüístic que, si bé estan profundament interrelacionades, no per això deixen de ser substancialment diferents: el coneixement i l'ús.

5. Rafael Castelló (2006) ha estudiat aquests resultats al País Valencià.

D'aquesta manera va començar l'any 2000. Aproximadament tres dècades després de l'inici *de facto*, la demolingüística en el domini català vivia una situació marcada per tendències diverses. En primer lloc, hom començava a disposar d'un corpus de recerques empíriques amb una dimensió explícitament demolingüística considerable, que abraçava pràcticament tot el domini, malgrat que fossin molt poc comparables entre elles.⁶ En segon lloc, encara que de manera no sempre prou àgil, la recerca demolingüística anava assimilant les innovacions tècniques que provenien de les disciplines socials que li servien de matriu, sobretot de la sociologia i la demografia. Era perceptible —i creixent— la incorporació de l'utilatge metodològic del treball de camp demoscòpic i de l'aparell estadístic més habitual en els estudis sociològics, i es percebia una tendència a l'anàlisi comparativa més enllà de les fronteres pròpies (vegeu Casanoves, 2006, o Torres, en aquest mateix volum). Ara bé, i en tercer lloc, l'increment del nombre de recerques no coneixia un procés simultani d'enrobustiment del marc teòric i metodològic propi. Salvant les excepcions que calgui, la gran majoria dels treballs que podríem englobar sota el rètol de *demolingüística* tenien una finalitat eminentment descriptiva. Igual que en els primers anys, la majoria de treballs es planejaven de manera substancialment isolada, i hom feia molt poca anàlisi comparativa i secundària. En la pràctica, les recerques en demolingüística tendien a tenir poques aspiracions de teorització, rarament compartien les mateixes eines d'anàlisi i, fins i tot, solien discrepar profundament pel que fa a la terminologia emprada per referir-se a les nocions més bàsiques.

És en aquest context que es va gestar, des de diversos àmbits —entre els quals cal destacar l'impuls de la Comissió de Demolingüística del Grup Català de Sociolingüística i la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, que en recull el testimoni i l'impulsa decididament—, la idea de fer una onada d'enquestes comparables arreu del domini lingüístic que permetin avaluar la situació de la llengua de manera global. Contra bona part dels pronòstics, la idea no sols va quallar en els sectors més directament interessats. Gràcies a l'esforç i la bona voluntat de diversos estaments, va arribar a bon port. Més encara: feliçment, almenys per una vegada, allà on no va arribar l'acord, va arribar la coincidència més oportuna. I així, al llarg del bienni 2003-2004 es va dur a terme el treball de camp que hem passat a conèixer com les *estadístiques sobre els usos lingüístics*, a cadascun dels països de llengua catalana. Gràcies a aquesta iniciativa, a partir de l'any 2005 hom va disposar d'una onada veritable d'estudis demolingüístics fets amb plantejaments raonablement comparables i elaborats en un període de temps prou

curt per ser posats de costat i analitzats conjuntament. Tal com veurem més endavant (vegeu Querol, en aquest volum), d'aquestes enquestes van sorgir diversos estudis, una part dels quals van veure la llum al llarg dels anys 2005 i 2006 (Torres [coord.], 2005; Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2005; Servici d'Estudis i Investigacions Sociolingüístiques, 2005; Torres [coord.], 2006; Villaverde, 2004, i Sorolla, 2005), i d'altres aniran apareixent en un futur immediat.

3. El contingut d'aquest volum

El volum que teniu a les mans és conseqüència de l'onada 2003-2004 de les enquestes d'usos lingüístics (d'ara endavant, *EUL*).⁷ El volum s'origina en la convicció, compartida per diversos investigadors que havien participat en l'anàlisi d'una o més d'aquestes enquestes sobre els usos, que calia aprofitar l'empenta adquirida al llarg d'aquesta onada per mirar d'avançar en la reflexió de tipus més teòric i metodològic. A parer d'aquests investigadors, l'anàlisi de les diferents EUL havia permès acumular un bagatge considerable, un bagatge que quedava, en certa manera, dispers al llarg dels diferents estudis de cas i que calia recollir de manera sintètica en una obra de caràcter no descriptiu ni analític, sinó teòric i metodològic.

Amb aquest objectiu, hom va convocar la Primera Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT, duta a terme a la seu de Barcelona de l'Institut d'Estudis Catalans, el 14 de desembre de 2006. La Jornada, oberta a la participació del públic interessat en la demolingüística, partia d'un esquema senzill, però operatiu: per començar, hom va convidar diversos analistes de les EUL perquè plantegessin i aprofundissin aspectes teòrics i metodològics abordats o suscitats pel seu treball amb l'onada d'enquestes esmentada mitjançant una ponència escrita i enviada amb prou antelació als participants en la Jornada; en segon lloc, hom va invitar altres especialistes perquè fessin de relators de cadascuna de les ponències presentades, per plantejar-ne els possibles aspectes discutibles, les mancances o les incoherències, les virtuts i les possibilitats de desenvolupament. Finalment, hom va fer una taula rodona amb els diversos participants. Totes les ponències i la mateixa taula rodona preveien un temps més que prudencial per permetre el debat i la discussió.

El volum que teniu a les mans recull les ponències presentades a la Jornada i els textos de resposta elaborats pels relators, una vegada passats pel sedàs de la discussió conjunta i la reflexió posterior a la Jornada.⁸

6. Consultable a la base de dades d'estudis demolingüístics de la Xarxa CRUSCAT, a <http://www.demolingustica.cat>.

7. Ens referim al conjunt de les enquestes d'aquesta onada com a EUL 2003-2004.

8. En el programa inicial hi havia previstes dues ponències suplementàries que finalment no es van poder dur a terme.

En el primer capítol, Ernest Querol, investigador de la Universitat Oberta de Catalunya, explica amb cert deteniment el procés que va conduir a l'elaboració de les diferents EUL: com van ser concebudes, com van ser adaptades a cada territori, com van ser realitzades, tractades, analitzades i, finalment, publicades. Cal tenir present que Querol és un testimoni de primera mà de tota l'operació: exdirector de l'Institut de Sociolingüística Catalana, va ser impulsor de l'operació de les diverses EUL i coordinador del volum de síntesi dels resultats de tots els territoris.

En el capítol següent, el sociòleg Joaquim Torres fa una proposta d'anàlisi de l'índex de transmissió intergeneracional de la llengua en situació de llengües en contacte, l'ITI, i l'aplica al cas del català en diversos territoris i al cas del basc a Euskadi. Torres és membre històric de l'Associació de Sociolingüistes de Llengua Catalana⁹ i forma part de l'oficina central de la Xarxa CRUSCAT. Va ser coordinador dels estudis de les enquestes d'usos a Catalunya (2003) i a Andorra (2004), i ha participat en l'estudi comparatiu de la situació de la llengua arreu del territori.

El capítol de Joaquim Torres rep la resposta de Miquel Strubell, psicosociolingüista de la Càtedra Linguamón-UOC de Multilingüisme. Strubell, pioner en la recerca sobre la transmissió lingüística intergeneracional (vegeu Strubell, 1981, 1988, 1991 i 1999), matisa l'abast de l'índex proposat per Torres i recupera una proposta alternativa assajada anys enrere també en relació amb la transmissió intergeneracional.

L'autor següent, el sociolingüista F. Xavier Vila i Moreno, s'enfronta amb dues qüestions relacionades i consecutives, totes dues plantejades des del punt de vista de la validesa de les dades declarades: en primer lloc, analitza les respostes a la pregunta «Quina és la seva llengua habitual?» en tant que indicador de l'ús lingüístic efectiu. En segon lloc, analitza les contradiccions existents entre els mesuraments dicotòmics i escalars del coneixement. Vila és professor de la Universitat de Barcelona, director de la Xarxa CRUSCAT i autor de diversos estudis sobre les enquestes de Catalunya (2003) i Andorra (2004), l'EULC-03 i l'EULAND-04.

La resposta a les dues anàlisis de Vila ve de la mà de Cristina Sánchez, sociòloga de la Universitat de Girona. En el text, l'autora, amb una llarga experiència en l'anàlisi de dades macro en diversos camps (cf. Sánchez, 1997, i Sánchez i Domínguez, 2001) posa damunt de la taula les coincidències en els reptes i, per tant, en les solucions possibles, entre les anàlisis demolingüístiques i les de les altres ciències socials.

PROGRAMA DE LA I JORNADA DE DEMOLINGÜÍSTICA DE LA XARXA CRUSCAT

10.00 h Arribada i inscripció

10.30 h Presentació de la Jornada

10.45 h «Les enquestes d'usos lingüístics 2003-2004: procés de creació, d'explotació i de publicació»
Ernest Querol

11.15 h «La transmissió lingüística familiar intergeneracional: una proposta de model d'anàlisi»
Exposició: Joaquim Torres
Discussió: Miquel Strubell

12.30 h Pausa i cafè

13.00 h «Pot mesurar-se millor el coneixement declarat del català?» i «La pregunta sobre la llengua habitual en les enquestes d'ús lingüístic 2003-2004: dubtes sobre la seva validesa»
Exposició: F. Xavier Vila i Moreno
Discussió: Cristina Sánchez

14.00 h Dinar

16.00 h «Metodologia de les investigacions demolingüístiques al País Valencià»
Exposició: Xavier Sanjuan
Discussió: Ernest Querol

17.00 h Pausa

17.15 h Taula rodona: «Quins són els reptes de la demolingüística catalana?»
Coordinador: F. Xavier Vila
Participants: Joaquim Torres, Ernest Querol i Xavier Sanjuan

18.30 h Cloenda de la I Jornada de Demolingüística de la Xarxa CRUSCAT

La darrera de les ponències presentades és la de Xavier Sanjuan, sociòleg i investigador amb un paper molt actiu en l'estudi de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. Sanjuan fa un repàs dels trets i de les innovacions desenvolupades per aquesta en-

9. Actualment n'és el president.

questa, continuadora de les que el Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics (SIES) havia fet una dècada enrere. Aquesta intervenció és comentada i posada en perspectiva general per Ernest Querol, el qual explora les semblances i les diferències amb altres enquestes.

Igual que la Jornada, el volum es clou amb les aportacions dels diferents participants a la taula rodona en resposta a una pregunta formulada per l'organització de la Jornada: quins són els reptes de la demolingüística catalana?

Aquest és, a grans trets, el contingut del volum que teniu a les mans. L'objectiu és contribuir a avançar en l'anàlisi de la realitat demolingüística partint de les dades obtingudes en la darrera gran operació demoscòpica duta a terme fins ara a la comunitat lingüística catalana. La mesura en què aquest objectiu s'assoleixi o no quedarà, com no pot ser altrament, a judici dels lectors.

Bibliografia

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2005). *Libre blanc de l'ús del valencià I. Enquesta sobre la situació social del valencià. 2004*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1969). *La llengua dels barcelonins. Resultats d'una enquesta sociològic-lingüística. L'enquesta. La llengua i els seus condicionaments*. Barcelona: Edicions 62.
- BOIX I FUSTER, Emili; VILA I MORENO, F. Xavier (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.
- CASANOVES FERRER, Raquel (2006). «Contrastes demogràfics y sociolingüísticos en el proceso de la normalización del euskera, del catalán y del gallego en la década comprendida entre 1991 y 2001». A: BLAS ARROYO, José L.; CASANOVA ÁVALOS, Manuela; VELANDO CASANOVA, Mónica [ed.]. *Discurso y sociedad: contribuciones al estudio de la lengua en contexto social*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, p. 463-480.
- CASTELLÓ COGOLLOS, Rafael (2006). *Els estudis sobre la situació sociolingüística al País Valencià*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- CENTRE DE LA CULTURA CATALANA (2002). *Coneixements i usos lingüístics de la població escolar d'Andorra*. Andorra: Govern d'Andorra. Ministeri de Turisme i Cultura. Servei de Política Lingüística.
- CENTRO DE INVESTIGACIONES SOCIOLOGICAS (1994). *Conocimiento y uso de las lenguas en España (investigación sobre el conocimiento y uso de las lenguas cooficiales en las comunidades autónomas bilingües)*. Opiniones y actitudes. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- CENTRO DE INVESTIGACIONES SOCIOLOGICAS (1999). *Conocimiento y uso de las lenguas. Investigación sobre el conocimiento y uso de las lenguas cooficiales en las comunidades autónomas bilingües*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- CONSELLO D'A FABLA ARAGONESA (1981). «O zenzo luenguístico». *Fuellas d'información d'o Consello d'a Fabla Aragonesa*, núm. 23, p. 1-2.
- DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1995). *Actes del Simposi de Demolingüística. III Trobada de Sociolingüistes Catalans. Tortosa, 15 i 16 de novembre de 1993*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística.
- (1997). *Enquesta sobre els usos orals a Catalunya 1997 (EUOC-97)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística. [Estudi inèdit]
- FISHMAN, Joshua A. (2001). *Handbook of language and ethnic identity*. Nova York: Oxford University Press.
- HÉRAN, François; FILHON, Alexandre; DEPRez, Christine (2002). «La dynamique des langues en France au fil du XXe siècle». *Population et Sociétés*, núm. 376, p. 1-6.
- KERTZER, David I.; AREL, Dominique (2002). *Census and Identity: The Politics of Race, Ethnicity, and Language in National Censuses*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KHUBCHANDANI, Lachman M. (1981). *Language demography: Collected papers*. Pune: Centre for Communication Studies.
- (1995). «Linguistic census around the world». A: DIRECCIÓ GENERAL DE LINGÜÍSTICA [ed.]. *Actes del Simposi de Demolingüística*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Lingüística, p. 109-118.
- (2001). «Linguistic census». A: MESTHRIE, Rajend [ed.]. *Concise encyclopedia of sociolinguistics*. Amsterdam; Nova York; Oxford; Shannon; Singapur; Tòquio: Elsevier, p. 648-650.
- LEVY, Paul M. G. (1960). *La querelle du recensement*. Brussel·les: Belgian Institute of Political Science.
- MARTÍN ZORRAQUINO, María Antonia; FORT CAÑELLAS, María Rosa; ARNAL PURROY, María Luisa; GIRALT LATORRE, Javier (1995). *Estudio sociolingüístico de la Franja Oriental de Aragón*. Saragossa: Universidad de Zaragoza. 2 v.
- MARTÍNEZ, Raúl; BERNEY, Joan; GABINET D'ESTUDIS SOCIALS (1991). *Enquesta a la joventut de Catalunya. 1990*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Direcció General de la Joventut.
- MELIÀ, Joan (2002). «La situació lingüística a les Illes Balears. Comentaris al voltant d'una enquesta». *Llengua i Ús*, núm. 25, p. 61-64.
- NELLO, Oriol; RECIO, Albert; SOLSONA, Montse; SUBIRATS, Marina (1998). *La transformació de la societat metropolitana. Una*

- lectura de l'Enquesta sobre condicions de vida i hàbits de la població de la Regió Metropolitana de Barcelona (1985-1995)*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Àrea Metropolitana de Barcelona. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
- NICHOLS, Johanna (1999). *Linguistic Diversity in Space and Time*. Chicago: University of Chicago Press.
- O'GLIASAIN, M. (1996). *The Language Question in the Census of Population*. Dublín: Linguistics Institute of Ireland.
- PREVOST, Jean-Guy; BEAUD, Jean-Pierre (2002). «Statistical inquiry and the management of linguistic plurality in Canada, Belgium and Switzerland» [en línia]. *Journal of Canadian Studies* [hivern]. <http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3683/is_200201/ai_n9069642>
- QUEROL PUIG, Ernest; CAPELLADES I CEBOLLA, Joaquim; OLIVARES ARBIOL, M. Dolors (2006). *El coneixement del català 2001. Mapa sociolingüístic de Catalunya: Anàlisi sociolingüística del cens de població de 2001*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Vicepresidència. Secretaria de Política Lingüística.
- REIXACH, Modest (1985). *Coneixement i ús de la llengua catalana a la província de Barcelona. Anàlisi dels resultats del Padró de 1975 i de l'avanç dels de 1981*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.
- (1990). *Difusió social del coneixement de la llengua catalana. Anàlisi de les dades lingüístiques del padró d'habitants de 1986 de Catalunya, Illes Balears i País Valencià*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.
- REIXACH, Modest [coord.] (1997). *El coneixement del català. Anàlisi de les dades del cens de 1991 de Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.
- SÁNCHEZ, Cristina (1997). «Llengua i sexe». A: REIXACH, Modest (1997) [coord.]. *El coneixement del català. Anàlisi de les dades del cens de 1991 de Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, p. 193-208.
- SÁNCHEZ MIRET, Cristina; DOMÍNGUEZ, Màrius (2001). «Anàlisi de l'estructura social de les comarques catalanes a partir de les dades censals». *Revista Catalana de Sociologia*, núm. 14, p. 193-213.
- SERVEI D'INVESTIGACIONS I ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS (1989). *Enquesta de coneixement i ús del valencià 1989* [en línia]. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència. <http://www.cult.gva.es/sies/us_8902.htm>
- (1992). *Enquesta de coneixement i ús del valencià 1992* [en línia]. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència. <http://www.cult.gva.es/sies/us_9202.htm>
- SERVEI D'INVESTIGACIONS I ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS (1995). *Coneixement i ús del valencià 1995* [en línia]. València: Generalitat Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència. <http://www.cult.gva.es/sies/us_9502.htm>
- SERVEI DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (1996). *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra*. Andorra: Govern d'Andorra. Ministeri d'Afers Socials i Cultura. Servei de Política Lingüística.
- (2000). *Coneixement i usos lingüístics de la població d'Andorra. Situació actual i evolució 1995-1999*. Andorra: Govern d'Andorra. Ministeri de Turisme i Cultura. Servei de Política Lingüística.
- SERVICI D'INVESTIGACIÓ I ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS (2005). *Coneixement i ús social del valencià*. València: Conselleria de Cultura, Educació i Esport. Secretaria de Cultura i Política Lingüística. Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics.
- SOROLLA VIDAL, Natxo (2005). «El català a la Franja. Any 2003». *Ripacurtia (Centre d'Estudis Ribagorçans, CERIB)*, núm. 3, p. 239-253.
- (1981). *Llengua i població a Catalunya*. Barcelona: La Magrana.
- (1988). «Immigració». A: BASTARDAS, Albert; SOLER, Josep [ed.]. *Sociolingüística i llengua catalana*. Barcelona: Empúries, p. 46-77.
- STRUBELL I TRUETA, Miquel (1991). «La predicció de dades lingüístiques censals». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 9, p. 37-45.
- (1999). «Una llengua sense poble?». A: PRADILLA CARDONA, Miquel Àngel [ed.]. *La llengua catalana al tombant del mil·lenni*. Barcelona: Empúries, p. 9-33.
- SUBIRATS, Marina (1990). *Enquesta metropolitana 1986. Condiicions de vida i hàbits de la població de l'àrea metropolitana de Barcelona*. Vol. 20: *Transmissió i coneixement de la llengua catalana a l'àrea metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Àrea Metropolitana de Barcelona. Mancomunitat de Municipis. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
- TOLTS, Mark (2001). «The failure of demographic statistics: A Soviet response to population troubles» [en línia]. Comunicació presentada a la *IUSSP XXIVth General Population Conference*. Salvador-Bahia, Brasil. <http://www.iussp.org/Brazil2001/s00/S07_02_tolts.pdf>
- TORRES, Joaquim (2003). «Les enquestes amb contingut sociolingüístic efectuades a Catalunya (1994-2002)». *Noves SL* [en línia] [primavera]. <http://www6.gencat.net/llengcat/noves/hm03primavera/catalana/torres1_4.htm>
- TORRES, Joaquim [coord.]; VILA I MORENO, F. Xavier; FABÀ, Albert; BRETXA I RIERA, Vanessa; PRADILLA CARDONA, Miquel Àngel (2005). *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya*

2003. *Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència. Secretaria de Política Lingüística.
- TORRES, Joaquim [coord.]; VILA I MORENO, F. Xavier; FABÀ, Albert; BRETXA I RIERA, Vanessa; SOROLLA VIDAL, Natxo; PRADILLA CARDONA, Miquel Àngel (2006). *Enquesta sobre els usos lingüístics a Andorra 2004. Llengua i societat a Andorra en els inicis del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de la Vicepresidència. Secretaria de Política Lingüística.
- VALLVERDÚ, Francesc (1980). *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- VELTMAN, Calvin (1986). «The interpretation of the language questions of the Canadian census». *Canadian Review of Sociology and Anthropology*, núm. 23, p. 412-422.
- VELTMAN, Calvin (1997). «Démolinguistique». A: MOREAU, M. L. [ed.]. *Sociolinguistique. Concepts de base*. Bruxelles: Mardaga.
- VERDOODT, Albert F. (1997). «The demography of language». A: COULMAS, Florian [ed.]. *Handbook of Sociolinguistics*. Oxford; Malden; Massachussets: Blackwell, p. 32-43.
- VILA I MORENO, F. Xavier (2004). «Aportacions de les altres ciències socials a la sociolingüística catalana». *Caplletra*, núm. 37, p. 91-154.
- VILLVERDE I VIDAL, Joan-Anton (2004). «L'enquesta sociolingüística 2003. Principals resultats». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 18, p. 63-96.